

N:o 2.

Ank. till Riksd. kansli den 11 februari 1902, kl. 2 e. m.

Memorial, om verkställd granskning af riksbankens styrelse och förvaltning.

Till följd af den bankoutskottet enligt § 4 i dess instruktion åliggande skyldighet att undersöka och granska riksbankens tillstånd samt huru densamma styrd och förvaltda blifvit, har utskottet tagit del af *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 15 januari 1901, intill hvilken dag ansvarsfrihet blifvit för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder beviljad, och till början af innevarande års riksdag, *dels* af de af vederbörande revisorer afgifna berättelser om verkställd granskning af riksbankens såväl hufvudkontors som de särskilda afdelningskontorens i Göteborg, Malmö, Falun, Gefle, Hernösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Linköping, Luleå, Mariestad, Umeå, Vexjö, Visby, Örebro och Östersund förvaltning under år 1900, *dels* ock af fullmäktiges med utskottets memorial n:o 1 till Riksdagen öfverlemnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning år 1901 äfvensom af de utaf styrelserna för riksbankens i verksamhet varande kontor i afscende å dessa kontors förvaltning under samma år lemnade redogörelser; och får utskottet, efter nu fullbordad granskning, härmed till Riksdagen afgifva berättelse i ämnet.

I fråga om metalliska kassans ställning, sedelutgifningen, in- och utlåningsrörelsen äfvensom öfrig verksamhet vid riksbankens hufvud- och afdelningskontor samt vid Tumba bruk tillåter sig utskottet att för en

närmare kännedom om hithörande förhållanden hänvisa till de utförliga sifferredogörelser, som lemnats i de berättelser, hvilka afgifvits af Riksdagens revisorer och riksbankens fullmäktige liksom i utskottets förut till Riksdagen aflåtna memorial n:o 1.

Dock anser sig utskottet böra framhålla följande siffergrupper, som kunna hafva allmännare intresse.

Metalliska kassan, i hvilken, sedan med ingången af år 1899 lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 trädt i kraft, endast guld-, men icke silfvermynt, får inberäknas, har under sistförflutna året varit lägst den 9 mars, då den utgjorde kronor 36,793,988: 55, samt har derefter, hufvudsakligast genom de guldindragningar från utlandet, som gjorts med anledning af den genom lag den 3 maj 1901 i riksbankslagens § 8 ändrade bestämmelsen, att metalliska kassan från den 1 januari 1902 ej finge bibehållas vid lägre belopp än 40 millioner kronor, nästan oafbrutet ökats till den 7 december, då den uppgick till kronor 47,088,872: 53, hvarefter någon minskning inträdde mot årets slut, då metalliska kassan var kronor 46,980,485: 84.

Riksbankens fordringar i löpande räkning i utlandet, hvilka vid ingången af år 1901 utgjorde kronor 14,034,001: 87, nådde sin höjdpunkt under året den 23 mars, då de uppgingo till kronor 34,197,435: 64, hvarefter en temligen jemn nedgång inträdde till det lägsta beloppet under året, som antecknades den 15 juni med kronor 14,252,096: 90. Vid årets slut uppgick ifrågavarande behållning till kronor 21,368,424: 18.

Sedelutgifningsrätten, som vid början af år 1901 uppgick till kronor 150,404,358: 87, var vid samma års slut kronor 168,348,910: 02. De utlöpande sedlarne voro vid samma tidpunkter kronor 71,991,608: 02 och 100,982,743: 96 samt den obegagnade sedelutgifningsrätten 78,412,750: 85 och 67,366,166: 06.

Omfattningen af riksbankens *utlåningsrörelse* under år 1901 framgår af följande siffror vid årets slut, fördelade efter utlåningens särskilda hufvudgrupper:

diskonterade vexlar	kronor	65,748,807: 95
utlåning mot hypotek af obligationer, aktier m. m.	»	18,035,570: 77
utlåning mot pant af varor	»	1,408,675: —
afbetalningslån:		
på 2 ¹ / ₂ år	»	4,225,724: 13
på 5 år	»	6,512,937: 42
kassakreditiv	»	7,352,478: 44
fordran hos banker enligt § 41 i riksbankslagen ..	»	19,845,674: 49

Summa kronor 123,129,868: 20

Såsom denna redogörelse utvisar, faller jemväl för år 1901 största utlåningsbeloppet på vexeldiskonteringen, som också visat en stegring mot år 1900, vid hvars slut beloppet af diskonterade vaxlar utgjorde kronor 62,142,250: 64. Bland de diskonterade vaxlarne äro fortfarande största antalet sådana, som rediskonterats af enskilda banker, åt hvilka rediskonteringskredit beviljats. Riksbankens hela inrikes vaxelportfölj innehöll nemligen den 31 december 1901 kronor 63,490,514: 76, och deraf var 36,974,010: 39 rediskonteradt belopp eller 58 % af hela vaxelportföljen. Motsvarande procenttal voro vid 1900 års slut 54 och 51 vid samma tid år 1899.

Denna rediskonteringsrörelse har hittills drifvits på sådant sätt, att bankofullmäktige lemnat vederbörande banker, som derom gjort framställning, rediskonteringskredit till ett öfverenskommet maximibelopp för hvarje bank. Den rediskonterande banken har, under vilkor att det diskonto, som af densamma under året erlades, komme att uppgå till minst hälften af den summa, som för hela den beviljade rediskonteringskrediten borde för helt kalenderår vid beräkning af den allmänt gällande diskontosatsen erläggas, berättigats att vid årets slut från riksbanken återfå ett returdiskonto, som sedan år 1895 beräknats till en procent under den allmänna diskontosatsen. Riksbanken har dock förbehållit sig att få när som helst uppsäga öfverenskommelsen om rediskonteringskrediten, i fall den funne, att rediskonteringskrediteu endast tillfälligtvis och icke till underhållande af en regelbunden diskonteringsaffär hos riksbanken begagnades eller annan orsak dertill föranledde.

Med afseende å dessa bestämmelser hafva fullmäktige under det gångna året beslutit ändring. Fullmäktige hafva nemligen ansett, att, då genom de krediter i form af lån, kassakreditiv och rediskonteringsrätt, riksbanken på grund af de genom lagen den 3 maj 1901 i riksbankslagen intagna bestämmelser är berättigad och i viss mån skyldig att till de enskilda sedelutgifvande bankerna öppna, då desamma afstå från sin sedelutgifningsrätt, omkring två tredjedelar af den beräknade sedelstocken redan är bunden samt dessutom de för afbetalningslån och kassakreditiv afsedda medel äro bundna i långa krediter, det icke kunde vara lämpligt att ytterligare öka de på längre tid avslutade kreditaftalen, helst dessa svåriligen anses tillhöra den verksamhet, riksbanken med sin nuvarande ställning såsom centralbank hade att utöfva. Derfor hafva fullmäktige beslutit att icke för innevarande år förnya förut gällande rediskonteringsaftal med vissa bestämda krediter och med returdiskonto för det fall, att krediten i bestämd omfattning anlåtats, men deremot förklarar sig beredde att i allmänhet rediskontera alla de af enskilda bankinrättningar endosserade vaxlar, som riksbanken kunde godkänna, och detta till den räntesats, riks-

banken för tiden kunnat bestämma för liknande bankvexlar. Denna räntesats har tills vidare fastställts till $\frac{1}{2}$ % under det officiella diskontot och är afsedd att beräknas omedelbart vid diskonteringen och oberoende af det belopp, som diskonteras.

Å sin utlånings- och öfriga rörelse under år 1901 har riksbanken erhållit en vinst af kronor 3,018,891: 06.

Till denna vinst hafva riksbankens kontor i orterna lemnat följande bidrag:

kontoret i Göteborg	kronor	559,040: 11	eller	4,47	procent*)
» » Malmö	»	433,263: 96	»	3,87	»
» » Falun	»	45,659: 87	»	3,15	»
» » Gefle	»	123,827: 06	»	3,73	»
» » Halmstad	»	9,984: 30	»	1,27	»
» » Hernösand	»	411,050: 25	»	4,54	»
» » Jönköping	»	75,269: 02	»	3,67	»
» » Kalmar	»	20,375: 13	»	1,91	»
» » Karlskrona	»	83,968: 99	»	3,91	»
» » Karlstad	»	91,019: 40	»	4,17	»
» » Kristianstad	»	1,538: 75	»	0,23	»
» » Linköping	»	107,252: 69	»	4,47	»
» » Luleå	»	190,908: 46	»	4,57	»
» » Mariestad	»	21,560: 80	»	2,58	»
» » Umeå	»	64,929: 37	»	3,54	»
» » Vexjö	»	24,632: 37	»	1,86	»
» » Visby	»	81,798: 06	»	4,53	»
» » Örebro	»	245,229: 78	»	4,48	»
» » Östersund	»	107,359: 84	»	4,25	»

Summa kronor 2,698,668: 21.

Skilnaden mellan detta belopp
och bankovinsten i dess hel-
het är

» 320,222: 85

Summa kronor 3,018,891: 06.

Sista årets vinst understiger vinsten för år 1900 med kronor 1,160,051: 71, deraf kronor 561,479: 95 falla på afdelningskontorens andel i vinsten.

*) Procentsiffrorna hänföra sig till medelbeloppet af de åt vederbörande kontor under året för lånerörelsen anvisade och använda förlagsmedel.

I sin till utskottet afgifna berättelse hafva fullmäktige angifvit anledningarna till denna minskning i vinst vara beroende dels derå, att behållningen å lånerörelsen till följd af lägre räntor för sistlidet år understiger 1900 års med i jernadt tal kr. 900,000: — och att af enahanda orsak vinsten å utrikesvexelrörelsen nedgått med ett belopp af i jernadt tal kr. 89,000: —, dels ock derå, att utgifterna för nybyggnader vid afdelningskontoren, uppgående för år 1901 till 758,547 kronor 26 öre, öfverstiga dylika utgifter för år 1900 med i jernadt tal kr. 213,000: — samt att förvaltningsutgifterna, hufvudsakligast till följd af angelägenheten att förse riksbanken med tillräckligt förråd af sedlar och genom anordnandet af nya afdelningskontor under året, ökats med i jernadt tal kr. 192,000: —

Att emellertid summan af dessa belopp ej utvisar den uppkomna minskningen i vinst är beroende deraf, att det belopp, hvartill nedskrifningen å värdet af riksbankens obligationer under år 1900 uppgick, var ej obetydligt större än för år 1901.

Sedan det af föregående års Riksdag beslutade tillägg till § 41 i riksbankslagen genom lag den 3 maj 1901 blifvit stadfäst, hafva ett flertal sedelutgifvande banker i behörig ordning anmält sig vilja afstå från rätten att utgifva egna banksedlar mot åtnjutande af de i nämnda paragraf enligt dess nuvarande lydelse angifna förmåner, och hafva fullmäktige med dessa banker afslutat kontrakt i fråga om de lån och kreditiv samt den rediskonteringskredit, som jemlikt samma lagrum tillförsäkrats enskild bank med rätt att utgifva egna banksedlar, när den upphörde att af sådan rätt begagna sig.

Sålunda hafva följande bankinrättningar träffat aftal med fullmäktige angående afstående af sin sedelutgifningsrätt från nedan angifna dagar:

Skånes	enskilda bank	från den 1 augusti 1901,
Kristianstads	»	»	» 1 augusti 1901,
Vermlands	»	»	» 15 oktober 1901,
Bohus läns	»	»	» 15 oktober 1901,
Kristinehamns	»	»	» 15 oktober 1901,
Göteborgs	»	»	» 15 oktober 1901,
Kalmar	»	»	» 1 januari 1902,
Smålands	»	»	» 1 juni 1902,
Örebro	»	»	» 1 augusti 1902,
Mälareprovinsernas	»	»	» 1 januari 1903,
Sundsvalls	»	»	» 1 augusti 1903.

Såsom i fullmäktiges förut omförmälda berättelse, § 35, anförts, hafva fullmäktige ansett det vara önskvärdt att i anledning af beslutet om upphörandet af enskilda bankernas sedelutgifningsrätt kunna bereda dem lättnader i fråga om anskaffande af riksmynstskassa samt därför beslutit medgifva enskilda banker i landsorten den förmån att inom vissa gränser kunna vid riksbankens afdelningskontor på platsen få mot sin å kontor eller ombud i Stockholm dragna bankpostvexlar utbekomma riksbankssedlar, men hafva dock dervid föreskrifvit såsom vilkor, att till förekommande af missbruk dylika vaxlar icke finge såsom andra postvexlar ingå i den s. k. clearingen vid hufvudkontoret, utan att de skulle oberoende af densamma omedelbart presenteras vid inlösningsstället i Stockholm.

Den under år 1899 af riksbanken började clearingsrörelsen har jemväl under år 1901 visat en stor omsättning, i det att beloppet af de till afdelningen för denna rörelse inlemnade valutor uppgått till sammanlagdt 4,082,773,018 kronor och summan af de å vederbörande bankers särskilda konton på grund af clearingen debiterade och krediterade belopp till 736,002,826 kronor 12 öre. Dessa summor understiga motsvarande för år 1900, hvilka voro resp. 4,238,902,069 och 743,357,778: 72.

Antalet af de i denna clearingsrörelse sjelfständigt deltagande banker förutom riksbanken är fortfarande 11, men antalet af de särskilda bankinrättningar, för hvilka de förra äro förmedlare, har under året ökats från 61 till 76.

Den minskade omsättning, clearingsrörelsen för förra året sålunda utvisar, torde vara hufvudsakligast beroende dels på det minskade antalet enskilda banksedlar, som, efter det vissa banker afstått från sin sedelutgifningsrätt, ingå i clearingen, dels derpå, att ofvannämnda bankpostvexlar, hvarå enskilda banker tillåtits utbekomma riksbankssedlar vid riksbankens afdelningskontor, inlösas oberoende af clearingen.

I den till utskottet hänvisade, af Riksdagens revisorer den 30 november 1901 afgifna berättelsen angående riksbanken har utskottet ej funnit några uttalanden, som påkalla särskildt yttrande från utskottets sida.

Den granskning, som af bankoutskottet nu verkställts, omfattar icke bankofullmäktiges gemensamt med fullmäktige i riksgäldskontoret fattade beslut och vidtagna åtgärder i fråga om utförande af 1888 års Riksdags beslut om uppförande på Helgeandsholmen af nya byggnader för Riksdagen och dess verk, hvilken granskning liksom föregående riksdagar verkställles af sammansatt stats- och bankoutskott.

Efter granskning af riksbankens hufvudkontors räkenskaper för år 1900 hafva Riksdagens senast församlade revisorer i sin derom afgifna berättelse anmält, att mot riksbankens förvaltning under den tid, granskningen omfattat, ej varit något att anmärka, samt att revisorerna för sin del ansåge, att ansvarsfrihet borde fullmäktige beviljas.

De revisorer, som, valde af Riksdagen, granskat afdelningskontorens i Göteborg, Malmö, Falun, Gefle, Hernösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Linköping, Luleå, Mariestad, Umeå, Vexjö, Visby, Örebro och Östersund förvaltning år 1900, hafva likaledes i sina berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för kontorens styrelser; och enär utskottet vid den af utskottet nu verkställda undersökning af riksbanken ej haft något att anmärka, utan funnit, att fullmäktige med nit och omsorg handhaft sitt uppdrag, får utskottet hemställa,

att ansvarsfrihet må fullmäktige i riksbanken beviljas *dels* för förvaltningen under år 1900 af bankens såväl hufvudkontor som afdelningskontor i Göteborg, Malmö, Falun, Gefle, Hernösand, Jönköping, Kalmar, Karlskrona, Karlstad, Linköping, Luleå, Mariestad, Umeå, Vexjö, Visby, Örebro och Östersund, *dels ock* för de beslut och åtgärder, som finnas antecknade till fullmäktiges protokoll från och med den 15 januari 1901 till samma dag innevarande år.

Stockholm den 11 februari 1902.

På bankoutskottets vägnar:

ER. GUST. BOSTRÖM.
